

УСІ СКЛАДНІ РЕЧЕННЯ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

НМТ-2025

t.me/vstupinfoUA

Складносурядне речення

Складносурядні речення - складні речення, у яких прості (сурядні) речення рівноправні за змістом і пов'язані сурядними сполучниками.

Сполучники:

Єднальні (і, й, та, ні...ні, ані...ані, і...і).

Протиставні (а, але, та (у значенні але), проте, зате, однак).

Розділові (або, чи, то...то, чи...чи, не то...не то, або...або).

Розділові знаки:

Кома

- Кома ставиться між частинами складносурядного речення перед сполучниками.

Кому НЕ ставимо:

- У реченні, де є спільний другорядний член або слово.
- У реченні між кількома сурядними частинами, які мають спільну підрядну частину.
- Коли сурядні речення є питальними, називними, спонукальними, окличними чи безособовими.

Тире

- Обидві частини, з'єднані сполучником і, та (= і), різке протиставлення.
- У другій частині подано висновок чи наслідок дії (= і тоді).
- Є швидка зміна подій.

Тести

1. Позначте складносурядне речення, між частинами якого не треба ставити коми (розділові знаки пропущено):

- Весна процвіте і наново криниця простеле барвінком круті береги.
- Рясніє дощ і падає лункіше м'яких краплин розмірене биття.
- Знову яблуні буйно цвітуть і лунає знайомий мотив.
- Грім одгримів і солодкою млостю спокою віє од цвіту вишень і сиріє землі.
- Вишневі зацвіли сади і сніг пахучий падає на воду.

2. Позначте складносурядне речення, між частинами якого потрібно поставити ТИРЕ (розділові знаки пропущено):

- Сині роси зблискували на травах і сонце купалось на левадах.
- Реве Дніпро й лани широкополі медами пахнуть.
- Десь у хлібах кричав перепел і туман стелився од річки.

г. На хвилину раптом стихли голоси і спинилися тіні.

д. Хвилина ще і схід розпише в сліпучі барви небосхил.

3. Кома перед *i* ставиться в реченні (коми пропущено).

а. Мова українська сповнена поетичної грації і тому досить важка для перекладу.

б. Доба Мазепи - це час економічного політичного і культурного відродження України після Руїни.

в. Тема матері завжди була є і вічно залишатиметься актуальною як у народних піснях так і в професійній творчості.

г. Треба зазначити що економічних понять в останні десятиліття з'являється все більше і більше.

д. Жовто-блакитні барви символізують дві першооснови буття дух і матерія добро і зло вогонь і вода батько і мати.

4. Складносурядне речення утвориться, якщо серед варіантів продовження речення «*Ще виблискують кришталеві роси...*» обрати:

а. і випромінюють веселковий розмай.

б. милуючи око веселим сяйвом.

в. але сонце вже осяяло виднокрай.

г. бо тільки займається на день.

д. ранок холодить оксамитові трави.

5. Перед виділеним сполучником і після нього НЕ треба ставити коми в реченні (розділові знаки пропущено).

а. Явори й долини залила імла і несміливі й кволі встали зорі.

б. Тихий сон стуляє її розігнавши давні мрії і втопивши їх в журбі.

в. Нависло хмар глухе склепіння і шурхаючи крилами об них летять чайки.

г. Я кличу сонце і припале сріблястим порохом з долин воно пливе.

д. Сивим туманом оповило велетні-дерева і навіває сум така картина.

Складнопідрядне речення

Складнопідрядне– це складне речення,

- 1) частини поєднані підрядними сполучниками або сполучними (підрядними) словами
- 2) частини не рівноправні: є головна — від неї ставимо питання є підрядна (залежна) — відповідає на питання, починається підрядним сполучником або сполучним (підрядним) словом.

У складнопідрядному реченні є головна частина (схематично її позначають квадратними дужками) і підрядна (схематично її позначають круглими дужками), що приєднується до головної сполучниками підрядності.

Види підрядних речень

- **Означальний:** підрядна частина пояснює чи характеризує одне зі слів головної частини, зазвичай іменник (предмет/особу), запитання– який?
- **З'ясувальний:** підрядна частина роз'яснює одне зі слів головної (часто – дієслово, прикметник чи прислівник), запитання непрямих відмінків.
- **Обставинні:** підрядна частина називає якусь обставину (час, місце, причину тощо), що стосується дії в головній частині, запитання– де, коли, чому, навіщо? тощо

Обставинні підрядні речення

Місця	Часу	Способу дії, міри та ступеня	Мети	Умови	Допусту	Порівняння	Причини	Наслідку
куди? де? звідки?	коли? доки? відколи? ?	яким способом? наскільки? якою мірою?	з якою метою? навіщо?	за якої умови? ?	незважаючи на що?	як? немов що?	з якої причини?	..., так що

Тести

1. Прочитайте речення.

Щоразу(1) коли стоїте перед пам'ятником Лесі Українці в Києві чи(2) коли зупиняєтесь на алеї придніпровського парку перед бронзовою постаттю геніальної Марії Заньковецької(3) мабуть(4) вам неминуче спадає на думку(5) що в цих прекрасних образах є щось від самої авторки скульптур.

Кому треба ставити на місці всіх цифр, ОКРІМ

- а. 1
- б. 2
- в. 3
- г. 4
- д. 5

2. Позначте речення, що відповідає такій характеристиці: *складнопідрядне речення з однорідною підрядністю*:

- а. Усіх, хто живе в Україні, має об'єднувати в суспільство українська мова, котру треба знати.
- б. Скажи мені, всесильна мово, з якого джерела буття тече струмок, що зветься Слово, в ріку нескітного життя.
- в. Повінь добрих почуттів затоплює вчителя, коли він чує, як довірливо тулиться до нього дитина.
- г. Велике діло, коли людина має чисте сумління, коли ніякі тіні не каламутять, не забруднюють душу.
- д. Хоч проживи сто і двісті років, Київ пізнати повністю неможливо, бо в кожного він свій, особливий, самобутній, неповторний.

3. Складнопідрядне речення утвориться, якщо серед варіантів продовження речення «Спадала безмісячна ніч...» обрати:

- а. якось журливо ставало на душі.
- б. неначе занурюючи все в темряву.
- в. однак на ґанку ще точилася розмова.
- г. так що все птаство затихло.
- д. насувався лячний присмерк.

4. Усі розділові знаки правильно вжиті в реченні:

- а. Багато струмків народжується тут, високо на горах, де росами опадають тумани, й де хмари часто сіють дощі.

- б. Де знаходить природа такі розмаїті барви, що їх не відтворити точно жодною фарбою, жодним пензлем?
- в. Хоч навколо, за тином ліс жовтів і мінився осінніми фарбами, але хміль іще буйно зеленів.
- г. Здоровенний дуб розлігся розширився своїм кострубатим гіллям, так що аж темно під ним.
- д. Високо поросло розкішне дерево вгору, укриваючи холодком зелену землю на котрій, чіпляючись колосками за гілки, буяє розкішна рослина.

5. Складнопідрядне речення з підрядним часу утвориться, якщо до частини «Я буду згадувати свої шкільні роки...» додати

- а. бо були вони щасливими.
- б. щоб ненадовго повернутися назад.
- в. хоч і швидко вони промайнули.
- г. доки буду топтати ряст.
- д. дарма що вони були дуже давно.

Безсполучникове речення

Безсполучникові складні речення — це такі речення, частини яких об'єднуються в одне ціле тільки інтонацією, без сполучників і сполучних слів.

Що вказують розділові знаки:

- Кома вказує на одночасність або послідовність дій.
- Двокрапка вказує на причину того, що відбувається в першій частині речення, на те, що далі йде пояснення або доповнення.
- Тире вказує на такі речі, як: наслідок, швидко зміну подій, умову, протиставлення.

Кома

- Якщо складові частин БСР виражають послідовність чи одночасність подій.

Двокрапка

- Друге речення доповнює зміст першого, поширюючи один із його членів (найчастіше присудок).
- Якщо друга частина містить причину того, про що йдеться в першій частині речення (між ними можна вставити сполучник тому що).

Тире

- Зміст частини складного речення протиставляється або зіставляється, порівнюється (можна підставити а, але).
- Друга частина речення виражає наслідок, несподіваний результат, висновок з того, про що

говорилося в першій частині речення.

- У першій частині вказується на умову, за якої відбувається дія в другій частині. Відбувається швидка зміна подій.

Тести

1. Позначте безсполучникове складне речення, між частинами якого слід поставити тире (розділові знаки пропущено):

- а. Переконатися пора зробивши зло не жди добра.
- б. Одним заспокоюю себе у мене ще все попереду.
- в. У товаристві лад усяк тому радіє.
- г. Добре сказано Сенекою жорстокість народжується з посередності й слабкості.
- д. Не повернуть минулого ніколи воно пройшло і вже здається миттю.

2. Двокрапку треба поставити в реченні (розділові знаки пропущено).

- а. Вже тиха осінь ходить берегами на вербах трусить листячко руде.
- б. Сашко задихався та зморився більше години вони бігли з Сіроманцем.
- в. Сонце зайшло степові озера стали на якийсь час темно-червоними.
- г. Брязне клинок об залізо кайданів піде луна по твердинях тиранів.
- д. Спочатку Тимко образився і хотів піти потім передумав і залишився.

3. Прочитайте речення.

Надходить пора переміщення барв (1) а сині верховіття дерев на рожевому тлі неба ще розгойдують у собі блакитно-сизі відтінки (2) і відчуваєш (3) скрізь причаїлися невидимі полохливі тіні (4) тому стало і повніше навколо (5) і більш тривожно на серці.

Кому треба ставити на місці всіх цифр, ОКРІМ

- а. 1
- б. 2
- в. 3
- г. 4
- д. 5

4. Двокрапку треба поставити, якщо до частини «Люблю теплу весняну пору...» додати фрагмент рядка.

- а. ... кидаю всі невідкладні справи та йду в поля далекі.
- б. ... у цей час народжуються нові потаємні мрії та сподівання.

- в. ... час пробудження природи від тривалого зимового сну.
- г. ... ласкаву, сонячну, повну радісних пташиних переливів.
- д. ... коли з-під снігу виглядають перші блакитні проліски.

5. Безсполучникове складне речення можна утворити, якщо до фрагмента **«Головною в байках Сковороди є його філософія...»** додати.

- а. безцінне «зерно істини», пізнане автором.
- б. а не їхня складна мова чи прозова форма.
- в. саме вона становила сенс життя мудреця.
- г. і ми прагнемо досягнути її глибинну суть.
- д. прихована в алегоричних образах.

Речення з різними видами зв'язку

Складне речення з різними видами зв'язку – це речення, що поєднує в собі три й більше частин (компонентів), з'єднаних за допомогою різних видів сполучникового (сурядного і підрядного) та безсполучникового зв'язку.

Види речень з різними видами зв'язку:

- З підрядним і сурядним зв'язком.
- З безсполучниковим і сполучниковим зв'язком
(з безсполучниковим і сурядним зв'язком; з безсполучниковим і підрядним зв'язком; з безсполучниковим, сурядним і підрядним зв'язком).

Тести

1. Прочитайте речення (цифра позначає попередній розділовий знак).

Вогнища то згасали,(1) то знову спалахували,(2) жахаючи собою темряву,(3) і тоді здавалося,(4) що на яр налетіли якісь фантастичні чорні птахи,(5) які кружляють над ним,(6) махаючи велетенськими крилами,(7) і все намагаються викрасти ті вогні.

НЕПРАВИЛЬНО обґрунтовано вживання розділових знаків, запропоноване в рядку.

- а. кома 1 – між однорідними членами речення.
- б. коми 2, 6 – при відокремленій обставині.
- в. кома 3 – на межі сурядних частин складного речення.
- г. коми 4, 5 – на межі підрядних частин складного речення.

д. кома 7 – при однорідних членах речення.

2. Позначте речення, що відповідає такій характеристиці: *складне речення з різними типами синтаксичного зв'язку (сполучниковим і безсполучниковим)*:

а. Демократія тим і добра, що при ній не держава руйнує людину, а людина будує державу і саму себе.

б. Пігмей бажа високим бути на зріст, порядним хоче виглядати злодій, завжди злочинець – на ділах добродій.

в. Преславне українське слово звучить у серці у моїм, бо мова – хліб, а не полова: я чув її із уст батьків.

г. Шануймося, бо одна у нас усіх Україна й життя у кожного одне!

д. Ніколи я не знав, як тяжко жить без солов'я, що в пісні аж тремтить тільцем своїм маленьким.

3. Прочитайте речення.

Сонце зайшло (1) та відблиски неба ще живуть на стрілачастих (2) блискучих ракетах (3) що (4) скільки глянеш (5) височать по всьому степу.

Кому треба ставити на місці всіх цифр, окрім

- а. 1
- б. 2
- в. 3
- г. 4
- д. 5

4. Прочитайте речення.

Мотоцикл і я(1) це окрема тема(2) тиждень ремонту(3) аби 20 хвилин проїхати іноді(4) навіть(5) із вітерцем перед обуреними сусідками.

Кому треба ставити на місці цифри

- а. 1
- б. 2
- в. 3
- г. 4
- д. 5

5. Прочитайте речення (*цифра позначає попередній розділовий знак*).

Кожен користувач Siri або Alexa, (1) очевидно, (2) знає, (3) що цифрові помічники не завжди правильно трактують команди власників гаджетів: (4) програмам не вистачає визначеної психологами «теорії розуму» – (5) уміння розпізнавати емоції, (6) думки та наміри людей.

НЕПРАВИЛЬНИМ є обґрунтування вживання розділових знаків, запропоноване в рядку.

а. коми 1, 2 – при вставному слові.

б. кома 3 – перед підрядною частиною складного речення.

в. двокрапка 4 – між частинами складного речення, що поєднані безсполучниковим зв'язком.

г. тире 5 – на місці пропущеного члена речення.

д. кома 6 – при однорідних членах речення.

Відповіді:

Складносурядне речення:

1	В
2	Д
3	А
4	В
5	Б

Складнопірядне речення:

1	Б
2	Г
3	Г
4	Б
5	Г

Безсполучникове речення:

1	В
2	Б
3	В
4	Б
5	В

Речення з різними видами зв'язку:

1	Д
2	В
3	Б
4	В
5	Г